

ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО
Факультет дошкільної і початкової освіти
імені Валентини Волошиної
Кафедра початкової освіти

ДИПЛОМНА РОБОТА

**на тему: ОРГАНІЗАЦІЯ ПОЗАКЛАСНОЇ ВИХОВНОЇ РОБОТИ З
ШЕСТИРІЧНИМИ ПЕРШОКЛАСНИКАМИ**

Студентки 2 курсу МБПДЗ групи
Освітньої програми:
Початкова освіта. Дошкільна освіта
Спеціальності 013 Початкова освіта
Галузі знань: 01 Освіта / Педагогіка
Ступеня вищої освіти магістра

Гріщенко Марини Євгеніївни
Науковий керівник:
кандидат педагогічних наук, доцент
Любчак Людмила Володимирівна

Розширена шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Члени комісії _____
(підпис) (прізвище та ініціали)
_____
(підпис) (прізвище та ініціали)
_____
(підпис) (прізвище та ініціали)
_____
(підпис) (прізвище та ініціали)

План

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ШЕСТИРІЧНОГО ВІКУ У ПОЗАКЛАСНІЙ ВИХОВНІЙ РОБОТІ	8
1.1. Протиріччя виховних впливів на дітей шестирічного віку: історико-аналітичний ракурс.....	8
1.2. Проблеми виховання сучасних молодших школярів: психолого-педагогічний аспект	13
1.3. Зміст та завдання позакласної виховної роботи з шестирічними першокласниками в контексті ідей Нової української школи	18
1.4. Стан організації позакласної виховної роботи з дітьми шестирічного віку (за результатами експериментальних досліджень)	25
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЗАКЛАСНОЇ ВИХОВНОЇ РОБОТИ З ШЕСТИРІЧНИМИ ПЕРШОКЛАСНИКАМИ	35
2.1. Методичні засади організації гурткової роботи в освітньому процесі початкової школи	35
2.2. Організація проектної діяльності молодших школярів у процесі позакласної виховної роботи	47
2.3. КТС як ефективна форма позакласної виховної роботи з дітьми шестирічного віку.....	53
ВИСНОВКИ	62
ЛІТЕРАТУРА	68
ДОДАТКИ	74

Вступ

Одним із найважливіших завдань сучасної школи, визначених у Законах України «Про освіту», «Про загальну середню освіту» та у Національній доктрині розвитку освіти, є формування особистості учня, розвиток його здібностей, обдарувань, збагачення інтелектуального потенціалу. Цей процес починається з початкової школи і тому велику увагу слід звернути саме даному етапу розвитку дітей, які мають свої специфічні особливості, а тому потребують інших підходів до їх навчання та виховання.

Становлення і розвиток життєво активної, гуманістично спрямованої особистості, здатної до самонавчання, саморозвитку, визначається великою кількістю чинників. Особливе місце серед них належить організації освітнього процесу. З прийняттям Концепції НУШ освітні заклади мають можливість враховувати індивідуальні можливості кожного учня. «У Новій українській школі будуть виявляти індивідуальні нахили та здібності кожної дитини для цілеспрямованого розвитку і профорієнтації. У цій справі Нова школа буде тісно співпрацювати з позашкільними закладами освіти. Допомогати формувати оптимальну траєкторію розвитку кожної дитини будуть висококваліфіковані психологи та соціальні педагоги» [38, с. 20].

Саме у початковій школі, як засвідчують дослідження Ш. Амонашвілі, С. Максименка, В. Паламарчук, О. Савченко, В. Сухомлинського та інших, у дитини закладаються основи наукового світорозуміння, ставлення до процесу пізнання, формуються життєві позиції, моральні цінності тощо. Більшість науковців і практиків (А. Алексюк, Н. Бібік, О. Савченко, Л. Славіна та ін.) дотримуються думки, що успішне навчання та виховання можливе тільки за умови створення у школі сприятливого мікроклімату, домінування позитивних емоцій у ставленні учня до процесу пізнання.

Процес виховання сприяє становленню кожної дитини як особистості. В. Сухомлинський наголошував на тому, що вік 5-6-ти років – це цілий період духовного життя людини, період виховання готовності до життя в колективі, тому у ці роки особливо недопустимі грубість, байдужість і безсердечність

[56].

Позакласна діяльність охоплює всю освітньо-виховну роботу з дітьми і спрямована на забезпечення потреб особистості у творчій самостійній діяльності за інтересами, стимулювання її творчого самовдосконалення та задоволення потреб дітей і молоді у професійному самовизначенні відповідно до їх здібностей.

До проблеми виховання підростаючого покоління в системі позакласної діяльності зверталися у своїх працях видатні педагоги (П. Блонський, А. Макаренко, С. Русова, В. Сухомлинський, К. Ушинський, С. Шацький та інші).

Так, питання організації позакласної діяльності дітей займали важливе місце у педагогічній діяльності С. Шацького. Він вважав, що школа не може повністю сприяти розвитку інтересів, нахилів, здібностей дітей. На його думку, потрібно створювати нові форми роботи з дітьми, які спрямовані на задоволення дитячих запитів, з вільними заняттями, що підтримують ініціативу і самодіяльність. С. Шацький зазначав, що невпорядкованому впливові вулиці треба протиставити організацію цікавих справ у майстернях, гуртках, секціях, створити кожній дитині умови для розвитку її творчих здібностей. Цього можна досягнути спільними зусиллями всіх освітньо-виховних закладів [68].

Яскравим прикладом успішної виховної роботи з шестирічними учнями є досвід Ш. Амонашвілі, який вважав, що освітній процес з усіма своїми методами, структурою, атмосферою, змістом, характером спілкування повинен бути орієнтованим на дитину, спрямовуючи її до активної пізнавальної діяльності. У класі педагога-гуманіста постійно панувала творча, дружня атмосфера, навіть під час перерв діти слухали записи мелодій, казок і навіть самі декламували вірші [1].

Відомі педагоги (С. Коробко, В. Мухіна, З. Плохій та ін.) у своїх працях звертають увагу на окремі аспекти навчальної і виховної роботи з дітьми шестирічного віку.

Отож, питання виховання молодших школярів у широкому розумінні та

виховний зміст позакласної діяльності є актуальними у педагогічній науці. Нині на перший план українського шкільництва висувуються аксеологічні проблеми освіти й виховання, які докорінно змінили мету освіти молоді, цінності й ідеали виховання. Це треба усвідомлювати, як незаперечний факт, як наявну цінність. Щодо освіти, то тут, при всіх суперечностях і недоробках, є певні досягнення: це і створення нових технологій освіти, і побудова інтегрованих навчальних курсів, розробка проблеми диференціації освіти тощо.

Нова мета освіти – це особистісно орієнтована модель освітнього процесу, спрямована на формування людини, яка активно, творчо діє в умовах демократичного суспільства, побудованого на основі ринкових відносин. Ця нова освітня парадигма, в свою чергу, змінює мету й зміст виховної діяльності, виховання як феномену, що охоплює всю життєдіяльність дитини.

З огляду на ці процеси сьогодні постає проблема створення виховної концепції, зокрема, засад діяльності позакласної роботи. На наш погляд, організаційні та методичні засади позакласної роботи з учнями різного віку мають бути чітко окреслені як своєрідна концепція, програма діяльності педагога. І при цьому вчителі мають пам'ятати, що основи цієї діяльності мають бути спрямовані на реалізацію основної мети – забезпечення й збереження для кожної дитини можливості розвивати себе, свої здібності, таланти. Тому нового підходу потребує також система позакласної роботи з шестирічними першокласниками – дітьми, які вимагають особливої уваги та специфічного підходу у сучасному навчально-виховному процесі.

Отже, актуальність проблеми, недостатність її теоретичного і практичного опрацювання, пошук відповідей на поставлені запитання і обумовили вибір теми дослідження «Організація позакласної виховної роботи з шестирічними першокласниками».

Об'єктом дослідження є позакласна виховна робота в умовах школи I ступеня.

Предметом дослідження – методика організації позакласної виховної роботи з дітьми шестирічного віку.

Мета дослідження полягає у визначенні, теоретичному обґрунтуванні і практичній перевірці методики організації позакласної виховної роботи з дітьми шестирічного віку.

Гіпотеза дослідження полягає у припущенні, що успішна позакласна виховна робота з шестирічними першокласниками зумовлюється:

- особливостями виховної роботи з шестирічними учнями;
- чітко визначеним змістом та завданнями позакласної виховної роботи;
- системою різноманітних методів, прийомів і форм організації позакласної виховної роботи.

Завдання дослідження:

- здійснити аналіз наукової літератури з проблеми організації позакласної виховної роботи з учнями шестирічного віку в умовах Нової української школи;
- вивчити основні особливості фізичного і психічного розвитку дітей шестирічного віку та їх вплив на організацію позакласної роботи;
- визначити зміст та завдання позакласної виховної роботи з шестирічними школярами;
- систематизувати методи і прийоми організації позакласної виховної роботи з шестирічними учнями;
- сформулювати методичні рекомендації вчителям початкових класів щодо організації позакласної виховної роботи з шестирічними дітьми.

У процесі дослідження даної проблеми нами було використано такі методи: аналіз психологічної, педагогічної та методичної літератури, спостереження, бесіда, анкетування, вивчення передового досвіду, математичні методи кількісної та якісної обробки результатів дослідження.

Експериментальна база дослідження. Базою дослідження стала «Загальноосвітня школа № 22 Вінницької міської ради». Дослідженням було охоплено 32 учні 1-Б класу та 12 вчителів початкової школи. А також 8

учителів комунального закладу «Загальноосвітня школа № 35 Вінницької міської ради.

Апробація результатів дослідження здійснювалась у процесі експериментальної роботи в школі, на IV та V Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами» (м. Вінниця, 2020, 2021 р.р.), V Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти» (м. Вінниця, 2021 р.р.).

Основні результати дослідження висвітлено у публікації автора, а саме:

1. Гріщенко Марина. Організація позакласної виховної роботи мистецького спрямування з шестирічними першокласниками / М. Гріщенко // Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: збірник матеріалів V Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 22-23 квітня 2021 р.) / за ред. О.А.Голюк ; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, факультет дошкільної і початкової освіти імені Валентини Волошиної. – Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля, 2021. – Вип. 10. – С. 460-463. (Додаток Н)

Структура дипломної роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (72 найменування) та додатків. Загальний обсяг становить 97 сторінок, основний зміст викладено на 65 сторінках.

ВИСНОВКИ

1. З аналізу психолого-педагогічної літератури можна зробити висновок, що проблема виховання дітей шестирічного віку є не новою. Нею займалось чимало вчених і кожен з них зробив певні відкриття у цій галузі. Зокрема, А. Алексюк, Н. Бібік, О. Савченко, Л. Славіна та інші науковці та практики вивчають проблеми умов успішного навчання та виховання молодших школярів. Відомі педагоги С. Коробко, В. Мухіна, З. Плохій та ін. у своїх книгах звертають увагу на окремі аспекти навчальної та виховної роботи з шестирічними учнями. Класики педагогічної думки Ш. Амонашвілі та В. Сухомлинський у своїй діяльності звертали більшу увагу на процес виховання та розвитку шестиліток, на їх сенситивні періоди та емоційно-чуттєву сферу. Л. Венгер, П. Гальперін, Д. Ельконін, О. Запорожець, Г. Костюк, В. Котирло, М. Поддяков, та інші вивчали психологічний аспект навчально-виховного процесу з шестирічками. Питаннями виховання учнів в позакласній діяльності займалось чимало педагогів, серед яких П. Блонський, А. Макаренко, С. Русова, К. Ушинський, С. Шацький та ін.

Але і до сьогодні існують дилема щодо найоптимальніших умов, найефективніших методів, прийомів, засобів роботи з шестирічними дітьми. Багато вчених, серед яких чимало психологів, відстоюють думку і про те, що вступ дитини до школи у шість років несе в собі негативний характер, підтверджуючи це багатьма фактами.

2. Для успішного виховання шестирічок дуже важливо враховувати як фізіологію, так і психологію розвитку дитини. Кожного року на цю тематику друкують досить багато літератури у наукових виданнях. Але на сьогодні не виокремлено єдиної повної і цілісної системи роботи правильного, раціонального і доцільного виховання дітей 6-річного віку. А саме таких розробок великою мірою потребують педагоги, які покладають на себе величезну відповідальність, взявши під своє керівництво таких дітей. Тому такі психолого-педагогічні особливості шестирічних першокласників, як наочно-образний характер мислення, допитливість, життєрадісність,

емоційність, схильність до наслідування, практичне ставлення до розв'язування завдань, спрямованість уваги на результат, а не на спосіб дії, переважна схильність до ігрової діяльності, значне просування в розумовому розвитку, повинні бути основою розробок методів виховання учнів. Саме вони мають стати опорою для вчителя, запорукою його успішної професійної діяльності.

3. Головна особливість позакласної роботи полягає в добровільній участі в ній (учні обирають профіль занять за інтересами), суспільній спрямованості (зміст виховного впливу відповідає потребам суспільства, відображає досягнення науки, культури, мистецтва), ініціативності та самодіяльності учнів (врахування бажання дітей, їх пропозицій тощо). Таким чином, зміст та завдання позакласної виховної роботи підпорядковані загальній меті виховання та спрямовані на всебічний розвиток особистості загалом та окремих його напрямів зокрема (розумове, моральне, трудове, естетичне, фізичне виховання тощо). Основною метою позакласної виховної роботи є задоволення інтересів та потреб самих вихованців.

4. Організація позакласної діяльності у відповідності з виховною метою – це суспільно-корисна і пізнавальна спрямованість всіх видів діяльності. Всі позаурочні справи, заняття учнів повинні бути корисним і потрібним, в першу чергу, для молодшого школяра, для дому, для школи, формувати свідомість і поведінку особистості.

Позакласна робота будується на загальних принципах виховання, проте вона має і свої специфічні принципи: добровільний характер участі в ній; суспільна спрямованість діяльності учнів; розвиток ініціативи і самодіяльності учнів; розвиток винахідливості, дитячої технічної, юннатської та художньої творчості; використання ігрових форм, цікавість, емоційність.

Позакласна робота є складовою цілісного навчально-виховного процесу, продовжує формувати у підростаючого покоління інтерес до різноманітних професій, до історії, народної творчості, людей, праці та ін.

На основі проведеного нами дослідження було визначено *високий*,

достатній та низький рівні готовності вчителів до здійснення позакласної роботи в сучасній початковій школі. Згідно з отриманими даними, 54% вчителів мають середній рівень готовності до здійснення позакласної роботи, 27% - низький рівень і лише 19% - високий рівень готовності. Ці результати є не досить високими, а тому робота в даному напрямку потребує корекції та подальшого вдосконалення.

Результати опитування учнів 1-Б класу засвідчили, що з 32 учнів 18 осіб (56,3%) охоплені гуртковою роботою як в межах школи, так і в позашкільних закладах міста.

Таким чином, у сучасній початковій школі є свої плюси та мінуси організації позакласної виховної роботи з шестирічками. Безумовно є певні недоліки та проблеми у даній сфері, що пов'язані як з роботою самого вчителя, так і питаннями можливостей власне навчальних закладів. І при цьому, початкова школа не стоїть на місці, поступово вона розвивається, вдосконалюється, творчі педагоги створюють все нові форми організації позакласної роботи і впроваджують їх у поєднанні з загальновідомими, вдосконалюються існуючі форми та методи позакласної виховної роботи, застосовуються інноваційні технології тощо.

5. Гурткова робота має вагомe значення у вихованні шестирічних школярів. Вона сприяє всебічному розвитку дитини, її психічної, духовної, фізичної та соціальної сфер. Гурток відіграє незамінну роль у вихованні почуттів і творчого розвитку особистості дитини. Гурткова робота здатна перенести маленьку людину у світ творчості, прилучити до скарбів художньої культури тощо. Вона може принести дитині першу творчу радість, а радість творчості – одна з найбільших радостей на землі, перемоги над собою, утвердження маленької особи у світі розмаїття фарб, звуків, етичних почуттів. При цьому, плануюючи подібну роботу, слід пам'ятати про особливості дітей даної категорії, як вікових, так й індивідуальних. Варто звертати увагу також на матеріальні можливості школи, враховувати інтереси та побажання вихованців, залучати до співпраці батьків. Учні із задоволенням будуть

відвідувати гурток лише за умови, що заняття будуть цікавими, захоплюючими, непередбачуваними, насиченими різноманітними видами діяльності, іграми, вправами та ін.

6. Проектна діяльність учнів має важливе пізнавальне і виховне значення. Вона розширює і поглиблює знання учнів. Діти сприймають об'єкти в їх природному середовищі, простежують взаємозв'язки. Все це дозволяє сформувати в учнів уявлення про природу та інші об'єкти як про єдине ціле, у якому всі частини найтіснішим образом взаємозалежні та взаємопов'язані. Крім того, важко переоцінити вплив проектної діяльності на емоційно-чуттєву сферу дитини. За допомогою такої діяльності досвідченій педагог формує естетичні смаки та почуття, виховує дбайливе ставлення до навколишнього середовища, потребу оберігати природу.

7. Колективні творчі справи – пізнавальні, художні, спортивні, суспільно-політичні, організаторські – це, насамперед, спільне повнокровне життя вихователів і дітей, які діють разом. КТС мають великий вплив на шестирічних першокласників. Адже це початковий період формування нового колективу. У процесі підготовки та проведення КТС у шестиліток формуються моральні норми та цінності, такі особистісні риси, як колективізм, відповідальність, порядність, дисциплінованість, працелюбність тощо. Учні роблять перші кроки у набутті комунікативних та організаторських здібностей. Колективна творча діяльність є невід'ємним і надзвичайно важливим компонентом позакласної роботи з шестилітніми школярами.

Методичні рекомендації щодо організації позакласної виховної роботи з шестирічними першокласниками

1. Враховуйте вікові та індивідуальні особливості шестирічних учнів, а саме: наочно-образний характер мислення, допитливість, життєрадісність, емоційність, схильність до наслідування, практичне ставлення до розв'язування завдань, спрямованість уваги на результат, а не на спосіб дії, переважну схильність до ігрової діяльності та ін.

2. Дійте чітко та точно, поступово та коректно. Шестирічки здатні точно

виконувати інструкцію вихователя, якщо вона дана чітко і коротко, а також подано послідовність дій. Їм ще важко оцінити результат і якість своєї роботи, порівняти її з еталоном, самостійно виправити помилки і внести корективи під час діяльності. Однак, у них поки переважає задвищена самооцінка, тому потрібно поступово та коректно формувати об'єктивну самооцінку вихованця.

3. Будьте прикладом для них в усьому. Будьте другом. Будьте порадником. Будьте опорою. Про шкільний урок говорять: «провести урок». Це природно і логічно. Так сказати про позакласне заняття не можна. Воно має інші виміри педагогічних цінностей: його разом з дітьми треба прожити, чітко виявляючи свою людську позицію, свою гідність і честь, глибокий інтерес до особистості дитини, зосередженість на її духовному світі.

4. Давайте дітям можливість виразити себе, самоствердитись, прагніть до всебічного розвитку дитини. Пам'ятайте, головна особливість позакласної роботи полягає в добровільній участі в ній (учні обирають профіль занять за інтересами), суспільній спрямованості (зміст виховного впливу відповідає потребам суспільства, відображає досягнення науки, культури, мистецтва), ініціативності та самодіяльності учнів (врахування бажання дітей, їх пропозицій тощо).

5. Змістовно організуйте позаурочні заходи. Пам'ятайте, у гуртки діти приходять, щоб відпочити, дайте їм певну свободу дій. Щоб зацікавити учнів їх діяльністю, гурткам нерідко дають інтригуючі назви. Цінність гурткової роботи полягає в тому, що вона, деякою мірою, вирішує проблему організації вільного часу школярів, задовольняє їх різноманітні інтереси, активізує пізнавальну діяльність школярів, тощо.

6. Правила взаємодії та комунікації між вихователем і вихованцями: не скупіться на похвалу, ніколи не порівнюйте учнів, уникайте підкреслення невдач дитини, проявляйте емпатію і віру в неї, не забороняйте запитань «не по темі», використовуйте різноманітні форми, методи, прийоми роботи, застосовуйте наочні матеріали, опирайтесь на життєвий досвід дітей, не нав'язуйте їм своїх ідей, будьте уважними, спостерігайте за вихованцями., у

стосунках з дитиною активно використовуйте гумор, навчіться взаємодіяти з учнями, виховуйте через колектив і в середині нього, грайтеся разом з учнями, коли це можливо, не обмежуйте дітей в русі.

7. Про особистість педагога: постійно вдосконалюйте свою майстерність, поповнюйте та оновлюйте свої знання, спілкуйтеся з батьками, намагайтеся спрямувати ваші впливи в одне русло.

Проведене нами дослідження, безумовно, не вичерпує всіх проблем, пов'язаних з організацією позакласної виховної роботи з шестирічними першокласниками. Важливими для дослідження залишаються проблеми розвитку інтелектуальних здібностей дітей у процесі позакласної роботи, використання нових інноваційних технологій у роботі з молодшими школярами, а також залучення батьків до організації та проведення відповідної роботи. Подальшого дослідження потребують: підготовка вчителів, вихователів груп подовженого дня, керівників виховної роботи до організації діяльності гуртків, секцій, клубів тощо

ЛІТЕРАТУРА

1. Амонашвили Ш.А. В школу с шести лет. М.: Педагогика, 1986. 176 с.
2. Батухтіна О.Г. Формування елементів національної культури у дітей шостого року життя засобами української народної іграшки: автореф. дис.... канд. пед. наук. К., 1999. 21 с.
3. Бібік Н.М. Компетентність і компетенції у результатах початкової освіти. Науковий часопис НПУ ім. Михайла Драгоманова. Серія 17 (вип.17). 2010. С.16-22.
4. Бібік Н. М. Нова українська школа: порадник для вчителя. Київ : Літера ЛТД, 2018. 160 с.
5. Білик В. Проектна діяльність – основа розвитку творчих здібностей молодших школярів. Початкова школа. 2013. № 5. С. 6-8.
6. Бондар Л. Позакласна робота з учнями в педагогічній спадщині В. Сухомлинського. Початкова школа. 1997. №11. С. 40-43
7. Бутенко О. Г., Рябошапка О. В., Воедило О. В. Моральне виховання молодших школярів: педагогіка партнерства в Новій українській школі. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2019. Вип. 71. С. 42-45.
8. Вачков І. Використання психологічних казок у роботі з молодшими школярами. Психолог. 2007. №11. С. 9-17.
9. Вербова В., Горбенко Н., Букшина Т. Особливості навчання, виховання та розвитку дітей шестирічного віку. Початкова освіта. 2012. №47. С. 6-7.
10. Волкова Н.П. Педагогіка: Посіб. для студ. вищ. навч. закладів. К.: Вид. центр «Академія», 2003. 536 с.
11. Гриценко Т. І. Створення духу творчості партнерства, взаємодопомоги та демократизму в освітньому середовищі. Сучасний вимір та стратегії розвитку особистісно-професійної компетентності педагога: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. Суми, 2019. С. 63-66.
12. Грошовенко О.П. Використання методу проектів в еколого-виховній роботі з дітьми старшого та молодшого шкільного віку. Наукові записки

- Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського / гол. ред. М.І.Сметанський. Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2009. Випуск 28. С.317-321. (Серія: «Педагогіка і психологія»).
13. Гнутель Я.Б. Виховна робота в сучасних умовах: теорія і методика: [Навчально-методичний посібник]. Вид. 2-ге. Тернопіль: Вид. «Астіон», 2008. 304 с.
  14. Гончаренко С. Український педагогічний словник. К.: Либідь, 1997. 367 с.
  15. Демченко О.П. Свято як форма національного виховання молодших школярів: технологічний аспект. Проблеми українського національного виховання : збірник наукових праць / за ред. Н. Скотної, М. Чепіль. Дрогобич : РВВ ДДПУ ім. І. Франка, 2013. С.261-272.
  16. Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття): Постанова від 3 листопада 1993 р. № 896 / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.11.2021).
  17. Державний стандарт початкової освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87 / Кабінет Міністрів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartupochatkovoyi-osviti> (дата звернення: 10.11.2021)
  18. Дробаха Л.В. Мистецтво бісероплетіння – дітям. Вінниця, 2003. 30 с.
  19. Зінченко Н.В. Організація позакласної та позашкільної роботи з учнівською молоддю в США та Україні (Порівняльний аналіз): автореф. дис.... канд. пед. наук. // Ін-т педагогіки АПН України. К., 2005. 28 с.
  20. Зотова О. Організаційно-педагогічні форми та методи позаурочної роботи. Рідна школа. 2001. №6. С. 8-9.
  21. Иванов И.П. Педагогика КТД. К.: Освіта, 1992. 95 с.
  22. Иванов И.П. Энциклопедия коллективных творческих дел. М. : Педагогика, 1989. 208 с.

23. Ігрова діяльність молодших школярів у позаурочному навчально-виховному процесі: монографія / Н.В. Кудріна. К.: КМПУ ім. Б. Грінченка, 2003. 272 с.
24. Кіт Г.Г. Дослідницька технологія навчання молодших школярів. Сучасні технології навчання в початковій освіті: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (13-14 квітня 2006 р.). К: КМПУ імені Б.Д. Грінченка, 2006. С.69-71.
25. Кардіограма першокласника: [Про фізичний розвиток дітей-шестиліток] Початкова освіта. 2000. №20. С. 3.
26. Карпенчук С.Г. Теорія і методика виховання: Навч. посіб. 2-е вид. доп. і перероб. К.: Вища шк., 2005. 343 с.
27. Колонькова О. Аукціон: форми виховної роботи. Шкільний світ. 2005. №14. С. 11.
28. Комісаренко Н. Особливості творчої діяльності молодших школярів у позакласній роботі. Початкова школа. 2012. №2. С. 28-31.
29. Корнієнко С. Організація виховного простору молодших школярів. Початкова школа. 2005. №6. С. 30-34.
30. Коробко С. Психологічні аспекти навчання шестирічних першокласників. Мандрівець. 2002. №4. С. 40-46.
31. Коцур Н. Адаптація шестирічної дитини до школи: психолого-педагогічні та медичні критерії. Рідна школа. 2008. №10. С. 38-42.
32. Кушнір О. Теоретичні аспекти проектної діяльності молодших школярів. URL: klasnaocinka.com.ua/uk/article/teoretichni-aspekti-proektnoyi-diyalnosti-molodshi.html. (Дата звернення 02.10.2021)
33. Ладивір С. Як живеться шестирічним школярам? Дошкільне виховання. 2003. №6. С. 3-5.
34. Макаренко А.С. Педагогічна поема. М.: Правда, 1988. 624 с.
35. Маненко Ж. «Мамо я не хочу до школи»: Психологічні причини труднощів адаптації дитини до школи та умови їх запобігання. Початкова освіта. 2013. №19. С. 6-7.

36. Мартиненко С. Педагогічна адаптація першокласників до навчання в школі: поради для батьків. Початкова школа. 2009. №10. С. 59-61.
37. Мороз Р. Шестирічка йде до школи. Початкова освіта. 2002. №32. С. 5.
38. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої освіти / Міністерство освіти і науки України. К. 2016 [Ел. ресурс]. URL : <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainskashkola-compressed.pdf>. (дата звернення: 10.11.2021).
39. Несведова О.В. Методи і форми роботи з шестирічними. Початкове навчання та виховання. 2005. №16-18. С. 14-18.
40. Огеєнко О. 6 років – мало чи багато?: Думка фахівця. Початкова освіта. 2008. №32. С. 3.
41. Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів. URL: doc - Google Docs
42. <https://docs.google.com/document/d/1o3ww.../edit?pli=1>
43. Педагогіка: Навч. посіб. для студ. вищих пед. навч. закладів // В. М. Галузяк, М.І. Сметанський, В.І. Шахов. 4-е вид. випр. та доп. Вінниця: ДП «Державна картографічна фабрика», 2007. 400 с.
44. Педагогіка: Підручник // А.І. Кузьмінський, В.Л. Омеляненко. К.: Знання, 2007. 447 с.
45. Петричко Ж.В. Формування духовних потреб молодших школярів у позанавчальній діяльності. Автореф. дис.... канд. пед. наук. К., 2000. 18 с.
46. Підгорна Н.І. Виховна робота з шестирічними першокласниками у другій половині дня. Початкова школа. 2009. №11. С. 55-59.
47. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року: Розпорядження від 14 грудня 2016 р. № 988-р / Кабінет Міністрів України. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016- %D1%80#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text) (дата звернення: 10.07.2020).
48. Подоляк Л., Карабаєва І. Шестирічна дитина: яка вона? Початкова освіта. 2001. №19. С. 4-5.

49. Проноза О.В. Підготовка й проведення позакласних заходів // Класному керівнику усе для роботи. 2009. №2. С. 5-8.
50. Резнік Н. Колективна творча діяльність молодших школярів як вид суспільної діяльності. Початкова школа. 2007. №3. С. 4-5.
51. Розвиток творчих здібностей в позаурочний час. Розкажіть онуку. 2008. №11. С. 12-13.
52. Рябуха М. Після уроків: Виховання учнів в позанавчальній діяльності. Завуч. 2003. №36. С. 10-12.
53. Савченко О.Я. Виховний потенціал початкової освіти. К.: Богданова А.М., 2009. 226 с.
54. Савченко О. Я. Початкова школа в контексті ідей Нової української школи. Рідна школа. 2018. №1-2. С. 3-8
55. Стельмахович М. Г. Українська народна педагогіка. К. ІЗМН, 1997. 232 с.
56. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям. Вибр. твори: В 5 т. Т1. К., 1977. С. 8-145.
57. Сухомлинський В.О. Сто порад учителеві. Вибр. твори: В 5 т. Т.3. К., 1976. С. 164-346.
58. Сухомлинська О.В. Софія Русова у контексті розвитку педагогічної думки. Початкова школа 1996. №9. С.12-16.
59. Стаднік Н. В. Виховання відповідальності у дітей шестирічного віку у взаємодії сім'ї та школи: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.07. Київ, 2009. 19 с
60. Трофанова М. Виховання молодших школярів у системі позанавчальної діяльності. Рідна школа. 2000. №9. С. 44-45.
61. Удовенко М. Особливості навчання і виховання шестирічок. Початкова освіта. 2004. №20. С. 5-10.
62. Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори: в 2 т. редкол.: В. М. Столетов та ін. ; пер. з рос. Київ : Рад. шк., 1983.
63. Фіцула М.М. Педагогіка: Навч. посіб. для студ. вищ. пед. закл. освіти. 2-е вид. доп. і перероб. Тернопіль: Навч. книга – Богдан, 2004. 192 с.

64. Франчук О. Організація позакласної роботи: досвід. Шкільний світ. 2004. №46. С. 7-9.
65. Хмель В. Позакласна виховна робота на основі життєдіяльності об'єднання-гри. Поч. школа. 2014. №12. С. 39-40.
66. Шабалина З.П. Первый год – самый трудный: (Особенности учебно-воспит. работы с шестилетними первоклассниками): Кн. для учителя. М.: Просвещение, 1990. – 94 с.
67. Шаміна О. Обдаровані діти: підходи та методи роботи з ними Завуч. – 2010. № 13. С. 22-26.
68. Шацький С.Т. Педагогічні твори в 4-х т. Т. 2. М.,1982. С. 251-285.
69. Шевчук Л. Формування пізнавальної активності шестирічок через гру. Початкова освіта. 2006. №20. С. 3-6.
70. Щербакова Л. Шестирічні за партою: проблеми, завдання, перспективи Дошкільне виховання. 2016. №1. С. 3-4.
71. Эльконин Д.Б. Первые недели в школе. Обдарована дитина. 2004. №6. С. 55-65.
72. Яременко Н. І. Вчимося і розважаємося: форми виховної роботи. Шкільний світ. 2008. №10. С. 10-12.